

BULHARSKO

Česká menšina v Bulharsku představovala jednu z poměrně málo četných českých etnických skupin. Její geneze byla spojena s poslední čtvrtinou 19. století, s osvobozením Bulharska od turecké nadvlády v roce 1878. Tehdy vznikly české kolonie jak ve významnějších bulharských městských aglomeracích (skládaly se zvláště z příslušníků inteligence a kvalifikovaného dělnictva), tak na venkově, a to emigrací českých zemědělců z jižního Banátu.

Druhotnou emigrací 50 českých rodin ze Svaté Heleny v uherském Banátu vznikla roku 1900 česká vesnice Vojvodovo v severním Bulharsku. Roku 1912 povstala česká průmyslová osada při česko-bulharském akciovém cukrovaru Gorna Orjachovica, kde žilo na 300 českých dělníků a techniků. Dalšími výsledky pronikání českého kapitálu do Bulharska byly pivovar a hotel v Lomu u Vidina, které zaměstnávaly 193 české zaměstnance. Čeští pivovarští dělníci pracovali také v Šumenu a cukrovarští dělníci v Burgasu a Kárdžali. Menší české kolonie se vytvořily rovněž v Plovdivu, Varně a Ruščuku.

Roku 1910 se k české národnosti hlásili 1 723 bulharští občané a k českému jazyku jako mateřskému 1 555 obyvatel. Převážná část hlásících se k českému mateřskému jazyku žila ve městech (1 203) a pouze 352 na venkově. Největší koncentrace Čechů byla v okruzích Sofie, Vraca (zde se nacházela česká vesnice Vojvodovo) a Veliko Tárnovo (na Velkotrnovsku žili Češi hlavně ve městě Gorna Orjachovica).

Střediskem bulharských Čechů bylo hlavní město Sofie. Platformou pro rozvoj osvětové činnosti mezi nimi byl nejprve sofijský spolek Čech (založen 1887) a po jeho rozkolu v roce 1894 také Řemeslnicko-dělnická beseda. Roku 1895 vznikla Česká školská obec, která pečovala o českou školu v Sofii (později vznikly české školy také ve městě Gorna Orjachovica a ve Vojvodově). V téže době byla založena v Sofii také tělocvičná jednota Sokol (později též TJ Sokol Gorna Orjachovica). Po vzniku Československé republiky (1918) ustavili bulharští Češi a Slováci Čs. národní radu v Sofii, která dočasně plnila rovněž úkoly konzulárního a diplomatického zastoupení ČSR v Bulharsku. Také bulharské Čechy po první světové válce ovlivnila myšlenka reemigrace do staré vlasti. Češi ve Vojvodovu byli ochotni se vrátit za předpokladu přidělení kvalitní půdy v ČSR. Jejich představitel Josef Čížek se v Praze informoval o možnostech reemigrace v roce 1921. Ta měla proběhnout v rámci akce organizované Kostnickou jednotou.

Otevření Československého národního domu v bulharském Vojvodově

Spolek Čech v Sofii počal koncem roku 1920 vydávat česko-bulharský čtrnáctideník *Československý obzor*, jehož účelem bylo rozšíření čs.-bulharských hospodářských styků. Časopis si všlmal také života českých (Vojvodovo) a slovenských (Gorna Mitropolija, Brášljanica) vesnic v Bulharsku a materiálně tamní krajany podporoval. Integroční snahy zdejších Čechů a Slováků vyvrcholily roku 1921 svoláním I. sjezdu Čechoslováků v Bulharsku a roku 1924 ustavením spolku Čs. národní dům (ČSND), který k zajištění spolkové činnosti a české školní výuky zakoupil v Sofii vlastní budovu. Jeho součástí se stal roku 1925 i dosavadní spolek Čech. ČSND i se svými odbočkami Gorna Orjachovica, Vojvodovo, Gorna Mitropolija, Mrtvica (nyní Podem) a Brášljanica (poslední tři byly převážně slovenské vesnice v okruhu Pleven) měl přes 2 000 členů a pořádal různé kulturní a rekreační akce (ochotnické divadlo, zábavy, prázdninové pobyty dětí v ČSR). Roku 1930 byl k Národnímu domu v Sofii přistavěn divadelní sál a tělocvična. Podle sofijského vzoru byl postaven Národní dům také ve Vojvodově (1934) a fond pro vybudování Čs. domu byl vytvořen v Ruščuku (zde čeští krajané zřídili roku 1930 i českou knihovnu). České a slovenské školství v Bulharsku finančně podporoval

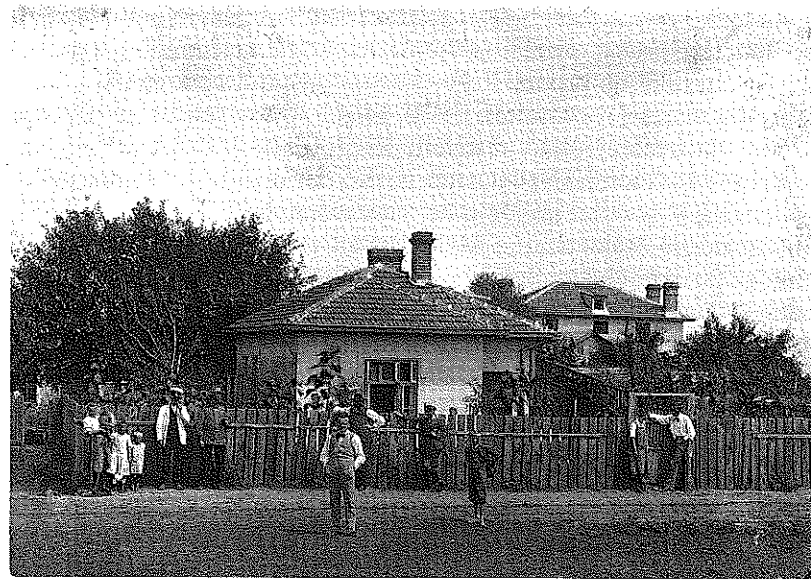

Školní děti v bulharském Vojvodově

Spolek pro podporu čs. zahraničních škol Komenský v Praze, který mj. hradil náklady na materiál pro stavbu nové školy ve Vojvodově.

Ve 20. letech 20. století bylo v Bulharsku napočteno 2 484 Čechů podle národnosti a 1 952 podle jazyka. V Sofii žilo 764 Čechů a Slováků, kteří zde měli pět spolků. Největším byl Čech s 270 členy, jehož předseda František Došek vydával *Československý obzor*. Svůj bulletin vydávala také Bulharsko-čs. obchodní komora. V Sofii existovala rovněž dvoutrídni česká veřejná škola.

Bulharských Čechů se dotkl spor, který vypukl ve Svazu slovanského sokolstva ohledně účasti na VIII. všesokolském sletu v roce 1926. Jugoslávský Sokol vyslovil požadavek, aby bulharská delegace nebyla početnější než jugoslávská a aby v bulharské výpravě nebyli „přímí váleční zločinci“, tedy účastníci první světové války. Jugosokol také blokoval vstup bulharského Junáka do Svazu slovanského sokolstva. Na bulharskou stranu se postavila česká TJ Sokol v Sofii, která konstatovala, že v bulharském národě existují dva proudy - germanofilský a slovanský. Domnívala se, že bratrskou spoluprací by bylo možné vybudovat základnu k obrodě bulharského národa. Odsoudila postup Jugosokola jako „naprosto nesokolský“, jenž znamenal teror

Česká obec Vojvodovo v Bulharsku

vůči Svazu Junáků, kteří neměli nic společného s probíhajícím řádním makedonských čet na srbských hranicích.

Česká osada Vojvodovo měla od roku 1926 českou doplňovací školu, na kterou přispíval již zmíněný spolek Komenský v Praze. Ten roku 1937 zajišťoval i prázdninový pobyt českých dětí z Bulharska v ČSR. Ve 30. letech byla ve Vojvodově s pomocí ČSR postavena jednopatrová budova se sálem, šesti třídami a dalšími místnostmi. Byly postaveny dva kostely - metodistů a darbistů. Náboženství zdejších Čechů nedovolovalo pít alkohol, kouřit, tancovat a pracovat ve svátek. Až do 20. let se v obci nekonaly žádné zábavy. Sňatky uzavírali Češi převážně mezi sebou, přestože vedle sebe žili Češi, Slováci, banáťští i vnitrozemští Bulhaři.

Velká část tamních hospodářství si pořídila společné sečí a žací stroje, úrodu zvyšovali hnojením chlévskou mrvou. Seli stejné zemědělské kultury jako Bulhaři: pšenici, kukuřici, ječmen, oves, konopí a slunečnice. Pšenice a kukuřice zaujímaly 80% orné půdy. Půdu obdělávali za vzájemné pomoci všech členů rodiny a příbuzných. Patrné to bylo zejména při mlácení obilí. V době neúrody posílali děti do služby jako nádeníky. Vinná réva byla pěstována jen pro domácí potřebu,

stejně jako ovoce. Značnou pozornost věnovali chovu koní, hovězího dobytka, prasat, ovcí, hus, slepic, kachen a králíků. Koně chovali a cvičili také na prodej. Krávy chovali pro tah i pro mléko. Chov a prodej ovcí se rozvinul až ve 30. letech. Chov prasat umožňoval prodej masných výrobků až v Sofii. Každou zimu zabíjeli 3-5 prasat.

Kromě základního vzdělávání se žákům dostávalo doplňujícího vyučování v českém jazyce a čs. vlastivědě, k čemuž vysílala ČSR do Vojvodova české učitele. Málo dětí ale docházelo do vyšších tříd, chlapci po čtyřech letech docházky pracovali v zemědělství, děvčata odcházela do služby do měst.

Ve školním roce 1921/22 bylo v místní obecné škole zapsáno 100 žáků. Od školního roku 1926/27 zde působil učitel českého jazyka Jan Findeis z Kunštátu na Moravě. Ve školním roce 1928/29 měla škola již 122 žáky, z toho 49 chlapců a 73 děvčat. V roce 1934/35 učili v obecné škole tři učitelé, v progymnasiu také tři a v české doplňující škole dva: Bohuslav Prudký a Alois Horký. V roce 1935 byla otevřena i mateřská škola, která měla děti připravovat na povinnou školní docházku, zejména v bulharském jazyce, který ještě neovládaly. Z ekonomických důvodů ji však již roku 1937 uzavřeli. Počet žáků ve třídě někdy dosahoval až 55.

Vedle rolníků žili ve vesnici i venkovští řemeslníci - kováři, truhláři, koláři či krejčí - kteří plně zabezpečovali potřeby jejích obyvatel. Zemědělci své produkty prodávali na trhu v Orjachovu, odkud přiváželi průmyslové zboží. Do úvěrového družstva, které založilo obchod se smíšeným zbožím, vstoupili ale jen dva Češi. Češi se nepodíleli ani na práci spolku pro šíření osvěty, který vlastnil knihovnu, odebíral noviny a časopisy a zakupoval beletrii. V roce 1935 bylo napočteno ve Vojvodově 527 Čechů a 104 Slováci. Z 99 rolníků bylo 41 drobných do 3 ha půdy a jen 10 mělo více než 10 ha.

Vojvodovští Češi se lišili od svého okolí nejen svou etnicitou, ale i vypjatou religiozitou, která jim znemožňovala účast na českém kulturním a společenském životě. Endogamie vojvodovských Čechů byla nepochybně jedním ze základních etnodiferencujících a etnozachovávajících faktorů. Náboženství bylo tím faktorem, který formoval a zachovával identitu tohoto etnokonfesního společenství. Jejich soudržnost udržovala víra. Byli to účastníci protonárodního jazykové-teritoriálního společenství, kteří opustili české země dříve, než díky národně buditeckým aktivitám získala primát národní identita. Šíření národní myšlenky ze strany ČSND v Sofii však bylo

doprovázeno postupným ochlazováním dosavadní vypjaté religiozity. Mladá generace přestala dodržovat přísnou náboženskou disciplínu týkající se pití alkoholu, kouření apod.

Po okupaci ČSR vznikl v Sofii odbojový výbor, a to po dohodě s čs. vyslancem v Jugoslávii Jaroslavem Lípou. Pětičlenný výbor utvořil před svým odjezdem do Paříže v červnu 1939 bývalý čs. vyslanec v Bulharsku prof. Prokop Maxa. Výbor tvořili čtyři Češi a jeden Bulhar. Čs. kolonie v Bulharsku tak získala informační a propagační útvar, který připravoval půdu pro budoucí zahraniční odbojovou akci. Mezi hlavní úkoly patřilo informování krajanů o mezinárodní situaci, rozšiřování čs. tiskových propagačních materiálů, zvláště časopisu *Československý boj* a bulletinů vydávaných Hubertem Ripkou v Paříži, a informování bulharské veřejnosti. Členy výboru byli prof. Karel Hora (lektor českého jazyka na univerzitě v Sofii a jednatel Sokola), Alois Pavelka (majitel zámečnických a kovodělných dílen a náčelník Sokola), Karel Pospíšil (majitel truhlářského závodu), dr. Bedřich Bělohávek (bývalý tiskový spolupracovník čs. vyslanectví) a bulharský chirurg Anton Červenakov. Výbor prováděl soupis mužů podléhajících vojenské povinnosti a získával finanční prostředky na odbojovou činnost. Vyslanec Maxa mu zanechal hotovost ve výši 20 000 leva.

Později byl výbor rozšířen na devět členů a byl tvořen stavebním podnikatelem Rudolfem Fišerem, Aloisem Pavelkou, bankovním úředníkem Jindřichem Křížem, prof. Karlem Horou, bankovním úředníkem J. Kumpoštem, učitelkou Olgou Müllerovou, zástupcem Báňské a hutní společnosti ing. Radou, prokuristou cukrovaru v Gorné Orjachovici Jaroslavem Zykou a dr. Bělohávkem. Užší tříčlenný permanentní výbor tvořili Bělohávek, Fišer a Kříž.

Vlastní soupisovou akci mužů podléhajících vojenské službě prováděli funkcionáři Sokola pod titulem soupisové akce pro protektorátní organizaci Národní souručenství. Podle zprávy dr. Bělohávka ze 7. prosince 1939 adresované dr. Edvardu Benešovi byly pro čs. věc ztraceny české a slovenské vesnice, jejichž obyvatelé byli chudí, sympatizovali sice s čs. odbojem, ale jen platonicky: „Stále převažuje strach, který je vůbec mocným psychologickým činitelem v kruzích krajanských nejen v těchto vesnicích, ale i v Sofii.“ Největší podporu odboji poskytovali zaměstnanci česko-bulharského cukrovaru Gorna Orjachovica, kteří věnovali 5% svých příjmů na národní daň ve prospěch odboje. Výnos měl být z největší části odváděn buď

odbojovému ústředí v Londýně nebo vyslanectví v Bělehradě, které mělo řídit odbojové akce na Balkáně.

Většina krajanů se bála aktivněji spolupracovat s odbojem, obávali se důsledků pro své rodiny. Mnoho čs. příslušníků bylo z Bulharska vypovězeno, někdy museli odejít do 24 hodin. Bulharská policie konfinovala význačné krajany, o nichž se domnívala, že jsou ve spojení s čs. odbojem. Mezi krajany vládla nervozita, panika a vzájemná nedůvěra. Proto vedení odbojové akce rozhodlo upustit od provádění hromadné vojenské soupisové akce, aby se více soustředilo na diskretnější daňovou akci (dobrovolné finanční příspěvky), propagandu a zpravodajskou službu.

V souladu s prohlášením čs. vlády, která 31. července 1945 vyzvala krajany v zahraničí k návratu do vlasti, usilovali také bulharští Češi a Slováci o organizovanou reemigraci. Již 1. srpna 1945 zaslal Národní dům ve Vojvodově dopis předsedovi vlády Zdeňku Fierlingerovi, kterému tlumočil přání zdejších Čechů vrátit se do vlasti. Stejný dopis odeslali 10. září 1945 ministru zahraničních věcí Janu Masarykovi. Počet Čechů a Slováků v Bulharsku byl odhadován asi na 2 600 osob. Z větší části žili ve vesnicích v okolí Plevna (Gorna Mitropolija, Vojvodovo, Podem, Brášljanica), z menší části ve městech (Sofie, Plevna, Gorna Orjachovica). Zemědělců, kteří vlastnili 1 000 ha půdy, bylo asi 70 %, zemědělských a průmyslových (cukrovary, lihovary, cihelny) dělníků 20 %. Již od jara 1946 usilovalo ministerstvo zemědělství o vytvoření příznivých předpokladů k usídlení bulharských Čechů a Slováků, kteří byli známi jako úspěšní pěstitelé zeleniny, a to na jižní Moravě a v jižních Čechách. Avšak většina z 12 okresů, které žádost ministerstva obdržely, reagovala negativně, neboť se jednalo o úrodné okresy s největším přílivem uchazečů o půdu z vnitrozemí.

V prosinci 1946 přicestovali do Prahy zástupci bulharských Čechů a Slováků, aby na ústředních úřadech projednali možnosti usídlení. Při jednáních na ministerstvech zemědělství a sociální péče, v zemském národním výboru a Čs. ústavu zahraničním (ČÚZ) jim doporučili, aby vyčkali podepsání dohody mezi vládami obou zemí o transferu majetku. Zároveň byli upozorněni, že oblast k jejich usídlení nejvhodnější - jižní Morava - je novými osidlenci už satureována. Někteří krajané z Bulharska nečekali na rozhodnutí vlád a na vlastní pěst hledali možnosti návratu do vlasti. Už v letech 1945-46 odešli mnozí jednotlivci i celé rodiny do ČSR. První organizované a početnější skupiny začaly přicházet na základě čs.-bulharské dohody

o podmínkách nábory zemědělských dělníků, kterou 16. září 1946 podepsali bulharský místopředseda vlády a ministr zemědělství a státních statků Aleksandăr Obbov a vyslanec ČSR v Sofii František Kubka. V transportech se zemědělskými dělníky z Bulharska, které směřovaly do západních Čech, byli i bulharští Slováci. Už roku 1946 přesídlily do ČSR 204 osoby. Zástupci Národního domu ve Vojvodově jednali 11. prosince 1946 v ČÚZ a na ministerstvu zemědělství a 12. prosince na ministerstvu sociální péče, kde byli odkázáni na mezistátní dohodu. Usídlování slovenských zemědělců (740 osob) měly provádět slovenské orgány, ministerstvo zemědělství počítalo pouze se 120 českými zemědělci z Vojvodova s výměrou 465 ha a hodnotou nemovitostí 27 milionů Kčs.

V prosinci 1947 čs. delegace, tvořená zástupci ministerstev zahraničních věcí, sociální péče a financí a Národní banky československé, dohodla s příslušnými bulharskými činiteli znění reemigrační dohody s tím, že ta bude podepsána, jakmile bude dosaženo dohody bank ohledně transferu účtu, na němž měly být ukládány hotovosti z likvidace majetku reemigrantů. Byl přijat závěr, že zemědělské usedlosti budou převzaty bulharským státem za místní střední ceny, nemovitosti ve městech a movitý majetek mohly být prodány za volné ceny. Dohoda o reemigraci se týkala jak Čechů a Slováků ve velkých městech a průmyslových střediscích (asi 350 úředníků, řemeslníků, obchodníků a dělníků), tak individuálně hospodařících rolníků v šesti obcích (celkem 380 českých a slovenských zemědělských rodin). Tito zemědělci byli ochotni se usadit na parcelovaných velkostatkách v ČSR, kde by si sami postavili nová obydlí. K řízení průběhu reemigrační akce byla zřízena Ústřední smíšená čs.-bulharská reemigrační komise. Text dohody o přesídlení bulharských Čechů a Slováků schválila čs. vláda 12. března 1948 s tím, že reemigrace bude zahájena, jakmile dojde k dohodě bank o transferu finančních hotovostí. Převážná část krajanů projevovala mimořádný zájem o urychlené přesídlení do ČSR, na které čekali více než dva roky. Mnozí rodinní příslušníci, zejména mládež, se i bez reemigrační dohody přestěhovali do ČSR a byli umístěni v zemědělství a průmyslu. V Bulharsku zůstali jen rodiče, aby chránili majetek. Velvyslanectví odhadovalo 1 400 zájemců (400 rodin) o reemigraci, z toho asi 500 Čechů. Z toho mělo být 75 % malých rolníků o 2-8 ha půdy a 25 % bezzemků a dělníků. Ministerstvo sociální péče nabízelo zařazení 300 rodin do námezdního pracovního poměru na jižní Moravě s domkem a 1 ha půdy

na státních statcích v zelinářských, vinařských a ovocnářských oblastech. Další rodiny mohlo ministerstvo zemědělství usídlit v Krušnohoří, na Broumovsku a Kaplicku na námezdní práce v lese a ženy do textilního průmyslu. Z 380 rolnických rodin se hlásilo k reemigraci za těchto podmínek 250 rodin, z toho 230 rodin Slováků. Češi ve Vojvodově váhali.

Dne 6. května 1949 byly podepsány úmluva o úpravě přesídlení osob české a slovenské národnosti z Bulharska do ČSR a dohoda o výši a způsobu transferu jmění přestěhovalců, které se staly právním podkladem umožňujícím realizovat reemigrační akci. Bulharská vláda je schválila 31. října 1949 a parlament 12. listopadu 1949. Osoby hodlající opustit Bulharskou lidovou republiku musely podat písemné prohlášení adresované Ústřední smíšené čs.-bulharské reemigrační komisi, která měla žádosti posoudit a rozhodnout. Přestěhovat se mohli bulharští státní příslušníci české nebo slovenské národnosti, a to na základě úplné dobrovolnosti. Formuláře přihlášek byly k dispozici u místních lidových rad. Konečný termín odevzdávání přihlášek byl stanoven na 31. srpen 1949. Žadatel o reemigraci musel k přihlášce připojit doklady osobní totožnosti, křestní list, oddací list, doklady o vojenské povinnosti, potvrzení příslušného berního úřadu o zaplacení daní a prohlášení, že nemá závazky vůči státu. Podle usnesení čs. vlády mohli být reemigranti pouze osoby, které byly ochotny v ČSR přijmout práci v námezdním poměru, zvláště v zemědělství a průmyslu. V Poučení pro občany české nebo slovenské národnosti o úpravě přesídlení z 30. července 1949 se uvádělo, že nemůže být zajištěna existence obchodníkům, živnostníkům ani úředníkům. Zemědělci měli právo prodat své pozemky státu. Jejich hodnotu měla ocenit odhadní komise složená ze zástupců bulharského ministerstva zemědělství a státních statků, čs. vlády, místní lidové rady a reemigrantů. Podle těchto dohod šly výlohy související s reemigrací, s výjimkou výloh bulharských úředních osob, na vrub čs. vlády. Předsedou čs. části Smíšené komise byl jmenován ministerský rada ministerstva sociální péče dr. Václav Šatava, který získal zkušenosti z této práce jako hlavní zplnomocněnec čs. vlády při reemigraci volyňských Čechů v letech 1946-47. Dalšími členy byli dr. Jaroslav Čížek z ministerstva sociální péče a dr. Tibor Sameš, tajemník velvyslanectví v Bulharsku. Bulharskými představiteli byli vedoucí delegace Vasil Georgijev (ministerstvo zemědělství), Ljuben Popov (ministerstvo financí), Ivan Daskalov

(ministerstvo vnitra) a náhradník přednosta oddělení ministerstva zemědělství S. Puškarov.

Členové čs. části Smíšené komise přicestovali do Bulharska počátkem července 1949 a v první polovině tohoto měsíce navštívili deset lokalit osídlených Čechy a Slováky, aby zde převzali přihlášky k reemigraci, které byly poté předloženy do jednání Smíšené komise. Komise zasedala v Sofii a v jejím řízení se střídali čs. a bulharští zástupci. Na první neformální poradě 18. července 1949 odevzdala čs. delegace bulharské straně seznam míst s českými a slovenskými krajany, kde by měly být zřízeny místní smíšené komise. Jejimi členy se stali i zástupci přesídlenců delegovaní místním odborem ČSND v Sofii, další se stali členy komisí pro oceňování nemovitého majetku. První oficiální porada Ústřední smíšené komise se uskutečnila 19. července 1949. Bylo rozhodnuto o přípravě tří typů formulářů, jejichž vyplnění bylo povinné. Žadatelé museli předložit prohlášení o reemigraci, seznam vyvážených položek a oceňovací posudek v bulharštině a češtině. Na dalších zasedáních byly vypracovány procedurální otázky spojené s přípravou reemigrace. Čs. delegace vyjádřila přání, aby byli co nejdříve přesídlení krajané z vesnic, kde sídlili ve větších kompaktních celcích. Bulharské ministerstvo zemědělství a státních statků oceňovalo hodnotu zanechaných zemědělských strojů a budov, která měla být proplacena do jednoho měsíce po jejím stanovení. Nemovitosti převzal komisionálně Státní pozemkový fond při ministerstvu zemědělství a přestěhovalci vydal potvrzení o převzetí. Reemigranti měli nárok na sklizeň a prodej úrody za rok 1949. Mladí muži byli propuštěni z armády, případně osvobození od vojenské služby. Pro výjezd z Bulharska obdrželi reemigranti skupinové pasy. Úspory, které byly uloženy na bezúročném účtu „Českoslovenští emigranti“, byly bez překážek převáděny do ČSR. Státní dluhopisy odkoupila Bulharská národní banka.

V české vesnici Vojvodovo podaly žádost o vystěhování 102 osoby. Nejvíce Slováků žádalo ve vesnicích Brášljanica a Gorna Mitropolija, celkem 107 rodin. Další žadatelé pocházeli z Podemu, Belinci, ale i z měst jako Sofie (91 rodin), Plovdiv (5 rodin), Gorna Orjachovica (6 rodin), Lom (5 rodin), Pleven (5 rodin) a Vidin (3 rodiny). Právo na vystěhování bylo přiznáno 1 400 osobám, které byly do ČSR odeslány třemi vlaky na přelomu let 1949/50. Odmítnuty byly žádosti rodin, kde byla manželka českého původu, ale manžel Bulhar. Ve 31 případech však byla učiněna výjimka. Po oficiálním uzavření reemigrace

byl v lednu 1950 podepsán dodatek ke smlouvě ze 6. května 1949 pro ty, kteří hodlali vycestovat, ale nestihli podat žádost; velmi často šlo o muže v armádě. Podle dohod si reemigranti mohli vzít s sebou osobní svršky, bytové zařízení a předměty domácnosti, osobní šperky, nejnnutnější nářadí, vepře, 5 ovcí a 10 kusů drůbeže na rodinu.

První dva transporty v počtu 786 osob překročily čs. hranice u Štúrova v prosinci 1949. V prvním transportu bylo 350 rodin, z toho 300 rodin zemědělců a 50 městských rodin ze Sofie a Plovdivu. Šlo o ekonomicky relativně zajištěné krajany, kteří byli v Bulharsku dosud spokojeni. Z Ruse vyjeli 29. listopadu 1949. Druhý transport zahrnoval 424 osoby (134 rodiny), a to z Podemu (161 osoba), Brašljanice (81 osoba) a Gorné Mitropolije (182 osoby). Vlák vyjel z Jasenu 19. prosince 1949 a pokračoval přes Pleven-Ruse-Giurgiu-Craiovo-Arad a dále přes Maďarsko a Štúrovo do Břeclavi, kam přijel před Vánoci 23. prosince. Transporty byly dirigovány na jižní Moravu, kde ředitelství Čs. státních statků (ČSSS) Hrušovany nad Jevišovkou, Valtice a Znojmo dala k dispozici 272 rodinné domky, včetně domků uvolněných Charváty ve Frélichově (nyní Jevišovka), Dobrém Poli a Novém Přerově na Mikulovsku. Zemědělství reemigranti se stali zaměstnanci státních statků a do soukromého vlastnictví získali po 1 ha půdy. Třetí transport se pro technické obtíže opozdil a dojel 23. ledna 1950; jeho 188 příslušníků bylo umístěno jednak na státních statcích na jižní Moravě, jednak v průmyslových závodech na Chebsku a Karlovarsku.

V Bulharsku zbyla jen malá skupina osob, které dosud neměly potřebné pasové doklady, a smíšená manželství Bulharů s Češkami nebo Slovenkami. Na svém zasedání 17. prosince 1949 konstatovala Ústřední smíšená komise, že Bulharům náleží právo vystěhovat se jen výjimečně, mají-li za manželky Češky či Slovenky bulharské státní příslušnosti trvale usídlené v Bulharsku. U dalších občanů, např. Češek a Slovenek s čs. občanstvím, rozhodovaly pasové úřady. Transfer náhrad za nemovitý majetek reemigrantů z Bulharska byl smluvně upraven před započítáním reemigrace a jeho protihodnota v ČSR byla zabezpečena. Částka za nemovitý majetek vykoupený bulharským státem v úhrnu 326 milionů leva (55 milionů Kčs) byla převedena na účet u Bulharské národní banky. Při vstupu na čs. území bylo bulharským reemigrantům vyplaceno z jejich vkladů 5 000 Kčs na osobu a až 50 000 Kčs na rodinu k úhradě ceny nemovitosti a na nákup inventáře. Na rodinu bylo v průměru transferováno 150 až 200 tisíc Kčs.

Vzhledem k tomu, že se dodatečně přihlásily k reemigraci ještě další 362 osoby, byl realizován čtvrtý transport, který přijel do Mikulova 23. května 1950. Jeho příslušníci byli umístěni v Novém Přerově, Mikulově, Valticích, Drnholci, Novosedlech, Jevišovce, Hrabčicích, Brodu nad Dyjí a Perné. Do jednotlivých obcí byly rodiny umísťovány podle příbuzenských svazků. V následujících měsících docházelo ještě k dílčímu přemísťování, někteří se odstěhovali i do vnitrozemí.

Ve čtyřech transportech se vrátilo v době od 29. listopadu 1949 do 23. května 1950 celkem 1 336 reemigrantů, z toho 340 dětí do 14 let. Většina reemigrantů patřila k drobným zemědělcům do 5 ha, výjimečně do 10 ha, a ti přivezli do ČSR ve sto nákladních vagonech mimo jiné 1 400 ovcí, 1 500 kusů drůbeže a 50 vepřů. Usnesení bulharské Rady ministrů z 14. února 1951 dále prodlužovalo termín pro podání žádosti o vystěhování Čechů a Slováků. Ke konci roku 1951 reemigrovalo posledních asi 500 osob. Dne 18. března 1952 byla v Sofii podepsána dohoda, která specifikovala postup při převodu finančních prostředků českých a slovenských reemigrantů z Bulharska.

Hlavní příčinou reemigrace byly sociální a hospodářské poměry krajanů v Bulharsku, zejména nedostatek půdy, pokračující pauperizace, drobení hospodářství a zejména pak poválečná kolektivizace zemědělství, která zde začala již na přelomu let 1945-46. Krajané měli stále větší problémy se zabezpečením výuky dětí v mateřském jazyku, vysíláním učitelů a kněží z ČSR, nedostatkem tisku a knih. K tomu se přidružily i pocity genetického ohrožení kvůli stále častějším příbuzenským sňatkům.

Po reemigraci zůstal v Bulharsku jen omezený počet Čechů ve městech. Bulharští Češi a Slováci byli soustředěni od roku 1951 v Čs. klubu v Sofii, který navazoval na tradici spolku Čech. V roce 1954 zanikla česká škola v Sofii. K 90. výročí spolku Čech, které připadlo na rok 1982, se uskutečnilo slavnostní shromáždění, na němž promluvil dlouholetý předseda Čs. klubu Miroslav Příbyl. Klub v této době sdružoval několik set Čechů a Slováků a prováděl aktivní kulturně společenskou činnost. Pobočka Čs. klubu působila od roku 1974 také v Plovdivu, kde zpřístupňovala české časopisy, knihy a filmy.

Po roce 1989 se činnost bulharských krajanů aktivizovala, od roku 2001 Čs. klub přijal jméno T. G. Masaryka. Má 300 členů a působí nejen

Přes postupující asimilaci francouzských krajanů existuje v současnosti několik spolků, které udržují jejich etnické povědomí. Jsou to např. Sdružení Jan Hus, Sdružení Masaryk, Umělecké sdružení pro francouzsko-čs. vztahy, Francouzsko-české sdružení aplikovaných věd, Sdružení čs. dobrovolníků ve Francii, Výbor pro koordinaci česko-francouzských společností, Česká katolická misie, Sokol de Paris či Tchequie. net. Ve Francii vychází krajanský časopis, který vydává česko-slovenské sdružení Association des Originaires des Pays Tchèques et Slovaque.

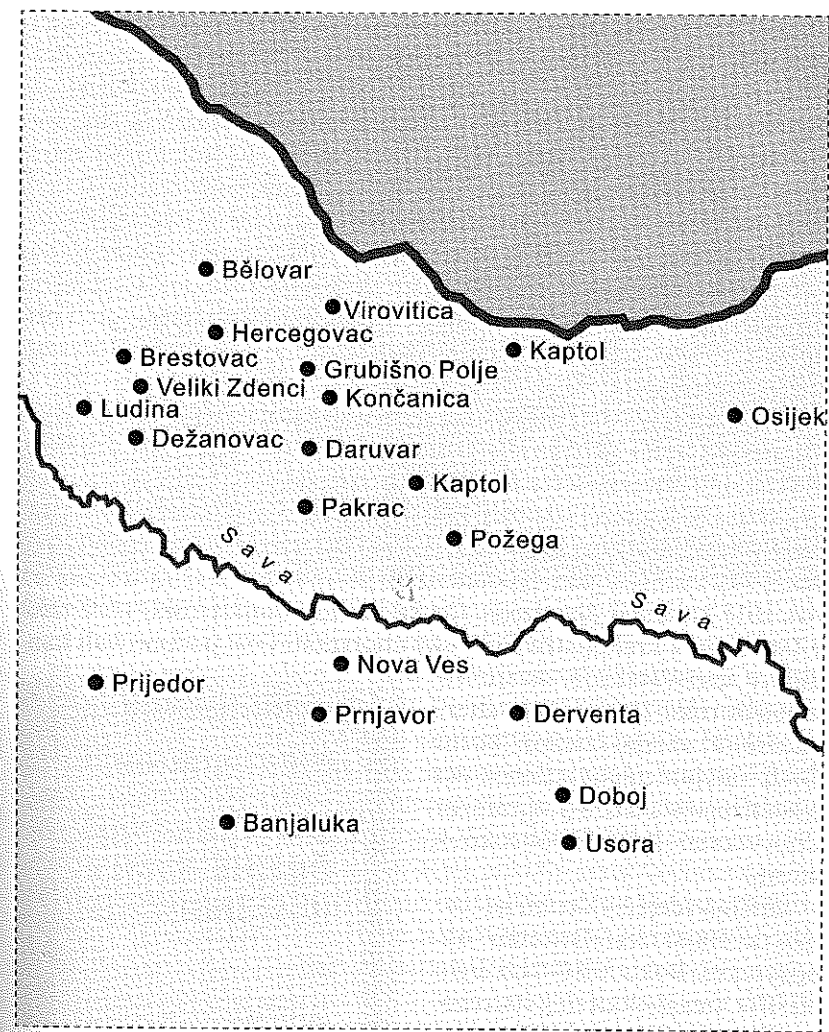
CHORVATSKO

Do Království chorvatsko-slavonského (do roku 1918 součásti habsburské monarchie) se stěhovaly sociálně slabší, ale ne úplně pauperizované vrstvy obyvatel, které usilovaly o zlepšení svého ekonomického postavení. O možnostech usídlení se lidé dozvídali z novin, letáků a dopisů příbuzných. Mezi imigranty byl značný počet řemeslníků, kteří našli uplatnění v chorvatských vesnicích. Příchod Čechů přispěl ke zvýšení agrotechnické úrovně zdejšího zemědělství, přivezli např. první železné pluhy. Vedle sociálních a regionálních rozdílů dělila Čechy i příslušnost k různým kolonizačním vlnám. Před rokem 1848 byly přiděly půdy jednotné, sociální rozdíly mezi nimi vznikly až později. Po roce 1848 se mohl každý svobodně usídlit a získávat půdu.

Kolonisté přicházející ve 20. a 30. letech 19. století nebyli ještě zasaženi národním hnutím, měli jen povědomí zemské příslušnosti. Po přesídlení do Chorvatska přijali chorvatské povědomí. Naproti tomu kolonisté imigrující koncem 19. století byli již většinou ovlivněni českými národními snahami.

Češi, kteří se v Chorvatsku-Slavonsku usadili před rokem 1867, se po rakousko-uherském vyrovnání automaticky stali uherskými občany. Pozdější přistěhovalci měli rakouské občanství, pokud nepožádali o občanství uherské. K tomu ovšem docházelo výjimečně, takže byli považováni za cizince. Starousedlíci s uherským občanstvím a domovskou příslušností v Chorvatsku-Slavonsku měli stejná práva jako Chorvaté.

Nejvíce Čechů se usídlilo počínaje 20. léty 19. století v prostoru mezi řekami Sávou a Drávou 30 km širokém a 100 km dlouhém. Přistěhovalci pocházeli především ze středních a východních Čech, jen

Lokality s českým osídlením v Chorvatsku-Slavonsku

někteří z Moravy. Roku 1900 žilo v Chorvatsku-Slavonsku 31 588 Čechů, z toho v župě Požega 14 769 a v župě Bjelovar-Križevci 11 227. V okrese Daruvar v župě Požega představovali 23% obyvatel. Ve městech (Záhřeb, Varaždin, Osijek) žilo jen 1 300 Čechů (inteligence a živnostníci). Dalších 1 157 Čechů žilo v Dalmácii a 446 v Istrii (Pula).